

Motion till riksdagen

1987/88:Ju26

av Göran Ericsson (m)

med anledning av prop. 1987/88:120 om ändring i brottsbalken m. m. (straffmätning och påföljdsval m.m.)

Inledning

I proposition 1987/88:120 behandlas frågan om andra typer av omständigheter som kan föranleda en lindrigare påföljd än vad som är stadgat för brottet. Sådana omständigheter har under många år föranlett omfattande överväganden, inte minst från riksdagens sida.

Tidigt fördes diskussioner om unga lagöverträdare, och lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare är ett uttryck härför. I olika sammanhang tar svensk rätt upp just frågan om den "goda prognosen" som ett skäl för nedsättning av påföljd.

Kravet på påföljd — samhällets intresse av rehabilitering

Ur allmän synpunkt är det viktigt att det på brott följer straff/påföljd. Sett ur allmänpreventiv synpunkt är det inte gärningsmannen som samhället intresserar sig för utan den avskräckningseffekt på omgivningen som straffet förutsätts ha.

I svensk rätt har det individualpreventiva inslaget i påföljden alltmer förstärkts. Insikten om att påföljden kan användas som rehabiliteringsinstrument har vuxit sig allt starkare. Säkert finns det många starka skäl som talar för denna inriktning och det är mot den bakgrunden som påföljdsbestämningen bör ta hänsyn till huruvida det skett en påtaglig förbättring av den tilltalades personliga eller sociala situation.

Men detta synsätt är inte invändningsfritt. Svagheten i dagens situation är ju att återfallsbrottslingar, inte sällan missbrukare, genomskådat förhållandet att påföljden också bestäms med hänsyn till just förändringen i den tilltalades personliga och sociala situation. Det är därför vanligt att exempelvis en missbrukare får en stark vårdmotivation i omedelbar anslutning till förundersökningen eller huvudförhandlingen. Därmed kan man själv avgöra om följden skall bli mildare eller kanske helt utebli.

Från samhällets synpunkt är det väsentligt att missbrukare söker vård men också att rätt avvägd påföljd ges för begånget brott. Dagens situation är den, att inget av dessa intressen tillgodoses genom nuvarande och i propositionen föreslagna regler.

Återanpassningen till samhället, exempelvis genom vård mot missbruk,

måste bygga på en solidare grund än att man riskerar straff för ett begånget brott. Om vårdmotivationen inte sträcker sig längre än till den dag domen vunnit laga kraft, ja, då har inget vunnits.

Man kan också med viss styrka hävda att lagen i detta avseende skapar ett "frälse" bestående av dem som genom sitt missbruk dels begår många brott, dels har många skilda vårdbehov att välja mellan för att undgå eller få nedsatt påföljd.

De som kanske mer sporadiskt begår brott och som är socialt intakta, saknar missbruksproblem eller andra vårdbehov har ingen möjlighet att erhålla den straffnedsättning som vårdmotivation i anslutning till huvudförhandlingen ger.

Förslag

Det är, som föredragande statsråd påpekar, viktigt att man i lagtexten anger olika typiska situationer där en lindrigare påföljd eller ett lägre straff framstår som rimligt med hänsyn till den dömdes personliga förhållanden. Men det är också angeläget från allmän synpunkt att inte denna reglering blir en straffrihetsgrund, som kan användas av missbrukare och andra vårdbehövande brottslingar just i anslutning till huvudförhandlingen.

Vårdmotivation skall utnyttjas när den uppträder hos t. ex. en missbrukare. Risken att dömas till frihetspåföljd kan temporärt skapa en sådan vårdmotivation. När dom avkunnats är dock risken stor att vårdmotivationen upphör. Detta måste motarbetas. För de missbrukare som döms till frihetspåföljd finns i dag möjlighet att genom 34 § lagen om kriminalvård i anstalt erhålla vård utanför anstalten på vissa villkor.

För dem som inte riskerar längre frihetspåföljd är det väsentligt att en reglering införs, där domstolen tar hänsyn till hur den tilltalade uppträtt tidigare när han/hon sökt vård i anslutning till inträffad huvudförhandling. Om det finns ett återkommande mönster när vård söks sent, exempelvis i anslutning till huvudförhandlingen, för att upphöra kort efter avkunnad dom, bör domstolen kunna bortse från vårdmotivet senast vid det fjärde tillfället.

Det bör vara möjligt att också villkora påföljden om vård söks och genomförs. Påföljden skall då kunna undanröjas helt. Men om den tilltalade avbryter vården skall påföljden verkställas fullt ut. Genom en sådan ordning undanröjs möjligheterna att själv kunna påverka påföljden genom kortsiktig vårdmotivation.

Det bör ankomma på vederbörande utskott att utarbeta erforderlig författningstext.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen beslutar att utforma brottsbalkens regler med hänsyn till andra omständigheter än straffvärdet i enlighet med vad som i motionen anförts.

Stockholm den 8 april 1988

Göran Ericsson (m)